

yaptığı rivayetten bahsederken Suğdî'nin hocası olarak Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Kefnî'yi kaydetmekte, yine bu bilgiden hareketle Serahsî'nin de Suğdî'nin öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Leknevi'nin bunun aksine Suğdî'nin Serahsî'den fıkıh okuduğunu ve sözü edilen eseri ondan rivayet ettiğini söylemesi bir yanlışlık sonucu olsa gerektir (*el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 121; krş. Kureşî, II, 567). Nitekim Kureşî de Serahsî'nin Suğdî'den *es-Siyerü'l-kebir*'i rivayet ettiğini kaydeder (*el-Cevâhirü'l-muğiyye*, II, 567). Suğdî'nin bir diğer öğrencisi de Osman b. İbrâhîm el-Fadlî el-Buhârî'dir. Sâmânîler, Karahanlılar ve Gazneliler gibi Türk devletlerinin hüküm sürdüğü bir dönemde Buhara'da yaşadı, kadılık görevini üstlendi, ders ve fetva verdi. 461 (1068) yılında burada vefat etti.

Leknevi, fetvalarıyla halkın meselelerine çözüm getiren büyük fakihlere ve önde gelen imamlara "şeyhülislâm" lakabının verildiğini belirttikten sonra V ve VI. (XI ve XII.) yüzyıllarda bu lakabı alan seçkin âlimler arasında Suğdî'yi de sayar (*el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 241). Yaşadığı dönemde Mâverâünnehir'de arkadaşları Kadî Hasan el-Mâtürîdî ve Seyyid Ebû Şücâ Muhammed b. Ahmed b. Hamza el-Alevî ile birlikte verdikleri fetvalar kesin delil olarak kabul edilir, muhalif görüşlere itibar edilmezdi. Bu üç âlimin bey' bi'l-vefâ'yı rehin akdi olarak değerlendirmelerinin İslâm hukuk ve iktisat tarihi açısından önemli sonuçları olmuştur. Hadis ilminde de bilgi sahibi olan Suğdî yetenekli bir tartışmacı idi.

Eserleri. 1. *en-Nütef fi'l-fetâvâ*. Yargı, fetva ve öğretim açısından son derece faydalı olan eser, fıkıh hükümlerinin soyut anlatım üslûbuyla sunumu bakımından da önemli bir yere sahiptir. Konuların genel kuralları altında özlü kanun maddeleri şeklinde ele alındığı, yalnız Sünnî mezhepler değil diğer mezhepler ve Selef ulemâsının görüşlerine de yer verilen eserde hükümlerin delilleri hemen hemen hiç zikredilmemiştir. *Fetâvâ-yı Kâdîhân*, İbn Nüceym'in *el-Bahrü'r-râ'ik* ve İbnü'l-Hümâm'ın *Fethü'l-kadîr*'i başta olmak üzere daha sonraki Hanefî fıkıh ve fetva kitaplarında esere sıkça atıf yapılması da önemini göstermektedir. Kitap Selâhaddin Abdüllatif en-Nâhî tarafından neşredilmiştir (Bağdat 1975-1976; Beyrut 1404/1984). 2. *Şerhu's-Siyerü'l-kebir*. Şeybânî'nin eserinin şerhidir. 3. *Şerhu Edebi'l-Kâdî*. Has-sâf'ın eserinin şerhidir. 4. *Fevâ'id*. Bazı kaynaklarda *Fevâ'idü's-Suğdî* (Hamevî, II, 77), bazılarında *Fevâ'idü's-Şemsî'l-e'imme el-Halvânî ve Rükni'l-İslâm 'Alî es-*

Suğdî (İbn Nüceym, V, 207; VI, 151) adıyla geçen eserde Suğdî'nin fetvaları bir araya getirilmiş olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suğdî, *en-Nütef fi'l-fetâvâ* (nşr. Selâhaddin Abdüllatif en-Nâhî), Beyrut 1404/1984, II, 865-879; Serahsî, *Şerhu's-Siyerü'l-kebir* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Kahire 1971, I, 5; Sem'ânî, *el-Ensâb*, VII, 86; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, II, 119-120, 434; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, II, 516, 567; IV, 53, 307; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), V, 207; VI, 151; VII, 122; İbn Nâsirüddin, *Tavzîhu'l-Müştebih* (nşr. M. Naîm el-Araksûsî), Beyrut 1414/1993, V, 100; İbn Kutluboğa, *Tâcû'l-terâcim fi tabakâti'l-Hanefiyye* (nşr. M. Hayr Ramazan Yûsuf), Dimaşk 1413/1992, s. 209; Mahmûd b. Süleyman el-Kefevî, *Ketâ'ibü a'lâmi'l-ağ-yâr min fukahâ'i mezhebi'n-Nu'mânî'l-muhtâr*, Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb, nr. 690, vr. 137^a-138^a; Abdüllatif b. Muhammed Riyâzizâde, *Es-mâ'ü'l-kütübî'l-mütemmim li-Kesfi'z-zunûn* (nşr. Muhammed Altuncî), Kahire, ts. (Mektebetü'l-Hancî), s. 323; *Keşfü'z-zunûn*, I, 46; II, 1014, 1925; Ahmed b. Muhammed el-Hamevî, *Ğamzû 'uyûnî'l-beşâ'ir*, Beyrut 1405/1985, II, 77; Leknevi, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 121, 241; *Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 691; Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 279; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 2006, s. 37, 41.

SELÂHADDİN ABDÜLLATİF EN-NÂHÎ

SUHÂR b. ABBAS

(صحر بن عباس)

Ebû Abdurrahmân Suhâr
b. Abbâs Ayyâs b. Şerâhil el-Abdî
(ö. 60/680'den önce)

Sahâbî.

Bahreyn'in güneyinde ikamet eden Abdülkays kabilesinin Mürre b. Zafer oğullarındandır. Abdülkays'ın önde gelenlerinden Eşec el-Abdî, hicretten önceki yıllarda Hicaz'da bir peygamberin ortaya çıktığını duyunca Amr b. Abdülkays el-Abkasî'yi durumu öğrenmesi için Mekke'ye gönderdi. Hz. Peygamber'le görüşen ve müslüman olan Amr, kabilesini İslâm'a davet eden bir mektupla Bahreyn'e döndü ve burada yürüttüğü irşad faaliyetleri sayesinde pek çok kişinin müslüman olmasına vesile oldu. Onun davetine icâbet eden ve İslâmîyet'in Bahreyn'de yayılması için çalışanlardan biri de Suhâr b. Abbas idi. Suhâr, 8 (629-30) yılında Mekke fethedilmeden kısa bir süre önce on altı kişilik bir Abdülkays heyetiyle birlikte Medine'ye gitti (bk. EŞEC el-ABDÎ). Resûl-i Ekrem'le görüşen Suhâr ve arkadaşları, Medine'de on gün kalarak Kur'an öğrenmeye ve dinî konularda bilgi sahibi olmaya çalıştılar. Suhâr'dan nakledildiğine göre o, Hz. Peygamber'e kendileri kullanmamak şartıyla üzüm ve hurma gibi ürünlerden elde ettikleri şa-

rabin satışının câiz olup olmadığını sormuş, Resûlullah'ın cevap vermemesi üzerine sorusunu üç defa tekrarlamış, kılınan namazın ardından Resûl-i Ekrem onu çağır-mış ve bunun âhirette sorumluluk getiren sakıncalı bir iş sayıldığını belirterek câiz olmadığını söylemiştir (İbn Sa'd, V, 562). Heyet, Hz. Peygamber'in hayır duasını ve kendilerine verdiği hediyeleri alarak Bahreyn'e döndü. Kaynaklarda Resûl-i Ekrem'in Suhâr b. Abbas'a bir mektup verdiğinden bahsedilmekte, ancak mektubun içeriği hakkında bilgi bulunmamaktadır (Muhammed Hamîdullah, I, 401).

Suhâr, Hz. Peygamber'in vefatından sonra Suriye ve Filistin taraflarına yapılan seferlere katıldı; Mısır'da fethinde bulundu. Hz. Osman'ın şehid edilmesinin ardından karışık dönemde halifenin kâtillerinin yakalanıp cezalandırılması konusunda ısrarcı davrandı ve olayın takipçisi oldu. Sıffin Savaşı'nda Şam orduları arasında yer aldı. Irak'ın Şam idaresi altına girmesinden sonra (41/661) Basra'ya yerleşti ve Muâviye b. Ebû Süfyân döneminde (661-680) burada vefat etti. II. (VIII.) yüzyılın sonlarında ölen Ali b. Nasr el-Cehdamî, Suhâr'ın kabrinin Basra'da olduğunu söylemektedir (Buhârî, IV, 327). İbn Hacer el-Askalânî'nin fasih konuşan, güzel söz söyleyen ve hayırla yâdedilen bir kişi diye tanıttığı Suhâr b. Abbas (*el-İşâbe*, III, 409), Hz. Peygamber'den beş hadis nakletmiş (İbn Hazm, s. 210), bu hadisler daha çok Basralılar arasında yayılmıştır. Başlıca râvileri iki oğlu Abdurrahman ve Ca'fer ile Mansûr b. Ebû Mansûr, Ceyfer b. Hakem, Mus'ab b. Müsennâ ve Ebû Ubeyde Müslim b. Ebû Kerîme gibi tâbîlerdir. Ahmed b. Hanbel ve Taberânî, kıyamete yakın bazı Arap kabilelerinin yaşadığı bölgelerde çökme olaylarının meydana geleceğine dair bir hadisi Suhâr'dan nakletmiştir (*Müsned*, III, 483; Taberânî, VIII, 73).

İbnü'n-Nedîm, Suhâr b. Abbas'ın Emevî Halifesi Muâviye b. Ebû Süfyân döneminin en meşhur nesep âlimlerinden biri olduğunu söyler (*el-Fihrist*, s. 102). Ensâb bilgisine büyük önem veren Muâviye kabileleri birbirinden ayırt etmek, ayrıca idarî ve askerî düzenlemelerde ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşmak için nesep konusunda uzman kabul edilen Nehâr b. Evs, Sâib b. Bişr el-Kelbî ve Kudâme b. Dirâr el-Kuray'î ile birlikte Suhâr b. Abbas'ı da Dimaşk'a davet etmiş, kendilerinden ensâba dair eser yazmalarını istemiştir (*Dîa*, XI, 246-247). Suhâr, çağdaşı olan meşhur nesep âlimi Dağfel b. Hanzale ile nesep konusunda uzun müzakerelerde bulun-

muştur. Câhiz onun ensâb hakkında bir eserinin bulunduğundan bahsetmektedir (*Kitâbü'l-Hayevân*, III, 209). Suhâr emsal sahasında telif edildiği tesbit edilebilen ilk iki eserden birinin müellifidir. Ebû Ubeyd el-Bekrî onun *Kitâbü'l-Emsâl* adıyla bilinen bu eserinden (İbnü'n-Nedîm, s. 102) bir meselin aslı hakkında uzun bir hikâye nakletmiştir (*Faşlû'l-makâl*, s. 388-389).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 483; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 557-558, 562; VII, 87; Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, I, 90-91; III, 209; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 327; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 455; İbn Hibbân, *es-Sikât*, III, 194-195; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmecid es-Selefi), Beyrut 1405/1985, VIII, 73-74; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüddü), s. 102; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 735-736; İbn Hazm, *Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kisevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 210; Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Faşlû'l-makâl* (nşr. İhsan Abbas - Abdülmecid Âbidîn), Beyrut 1391/1971, s. 388-389; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), II, 391; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 408-411; a.mlf., *Ta'cîlû'l-menâ'â*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kitâbi'l-Arabî), s. 183-184; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara* (nşr. Halîl el-Mansûr), Beyrut 1418/1997, I, 168; Sezgin, *GAS*, I, 261; *Tecrid Tercemesi*, I, 61-62; Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (trc. Salih Tuğ), İstanbul 1991, I, 401; Mustafa Payda, "Ensâb", *DİA*, XI, 246-247.

MEHMET EFENDIOĞLU

SUHEYB b. SİNÂN

(صحب بن سنان)

Ebû Yahyâ Suheyb
b. Sinân b. Mâlik er-Rûmî
(ö. 38/659)

Sahâbî.

Hicretten otuz yıl kadar önce Irak'ın Musul şehri yakınlarında Fırat (veya Dicle) nehri kıyısındaki bir köyde doğdu. Babası Rebîa kabilesinin kollarından Benî Nemir b. Kâsîr'a mensup bir Arap'tır. Asıl adı Umeyre iken sonradan Rumlar tarafından Suheyb diye değiştirilmiş, Hz. Peygamber de ona Yahyâ isminde bir oğlu bulunmadığı halde Ebû Yahyâ künyesini vermiştir. Daha çok Suheyb er-Rûmî (Suheyb-i Rûmî) olarak tanınmaktadır. Onun bu nisbeyle tanınmasının sebebi çok küçük yaşta Bizanslılar'ın bölgeye yaptıkları bir saldırıda esir edilmesi ve Bizans topraklarında büyümesidir. Rum kültürüyle yetişen Suheyb gençlik çağında Kelb kabilesi tüccarlarına köle olarak satıldı ve onlar tarafından Mekke'ye götürüldü. Burada Abdullah b. Cüd'ân et-Teymî onu satın aldı ve ardından âzat etti. Hür kaldığı halde memleketine dönmeyen Suheyb bundan sonraki hayatını

Abdullah b. Cüd'ân'ın halifi (müttefik) olarak Mekke'de sürdürdü. Onun Mekke'ye köle tüccarları tarafından getirilmeyip çok miktarda mal ile Bizans'tan kaçarak geldiği ve Mekke'ye Abdullah b. Cüd'ân'ın halifi olarak yerleştiği rivayet edilmekteyse de (İbn Abdülber, II, 728) Medine'ye hicreti sırasında müşriklerin kendisine bütün mal varlığını burada elde ettiğini söylemeleri bunun doğru olmadığını göstermektedir.

Resûl-i Ekrem ile henüz peygamber olmadan önce arkadaşlık kuran Suheyb zaman zaman onunla sohbet ederdi. Gizli davet sürecinde İslâm'dan haberdar olunca Dârülerkam'a giderek İslâmiyet'i kabul etti. O sırada müslümanların sayısı otuz kişinin biraz üzerindeydi. Müslüman olduğunu açıkta söyleyen ilk yedi kişi arasında yer aldığı ve Mekke'de kendisini koruyacak kabilesi ve nüfuzlu çevresi bulunmadığı için müşriklerin saldırılarına mâruz kaldı. Aşırı derecede dövüldü ve çıplak vücuduna demirden zırh giydirilerek güneşin altında bırakıldı. İnançları uğrunda eziyete uğrayan, bundan dolayı hicret eden, sonra savaşıp sabredenleri Allah'ın bağışlayacağını müjdeleyen âyetin (en-Nahl 16/110) Suheyb-i Rûmî, Bilâl-i Habeşî ve Ammâr b. Yâsir hakkında indiği nakledilir (Zehebî, II, 21). Bir defasında Suheyb, Habbâb b. Eret ve Ammâr b. Yâsir gibi korumasız kimselerle Mekke sokaklarında yürürken, "Muhammed'in arkadaşları bunlar mı?" diye kendileriyle alay eden müşriklere hitaben Suheyb bir müslümanın zayıf olması sebebiyle zelim sayılamayacağını, müşrik olan kimsenin de aziz olamayacağını belirtmiş, müşrikler de, "Allah'ın aramızdan seçip lutfuna lâyık gördüğü kimseler bunlar mıymış?" diyerek onları hırpalayıp dövmüşlerdi. En'âm sûresinin 53. âyetinin bu olay üzerine nâzil olduğu belirtilir (Belâzûrî, I, 181). Aynı sûrenin 52. âyeti de müşriklerin Hz. Peygamber'e haber göndererek Suheyb'i ve onun gibi zayıf müslümanları yanından uzaklaştırdığı takdirde kendisiyle görüşebileceklerini söylemeleri üzerine inmiştir (İbn Kesîr, III, 254-255).

Mekke'de çileli bir hayat yaşamasına rağmen Suheyb en son hicret edenlerden biri oldu. Kaynaklarda, Resûl-i Ekrem'in hicret için yola çıkmadan önce Hz. Ebû Bekir'e yanlarına Suheyb'i de almasını söylediği, ancak yolculuk aceleye geldiği için bunun mümkün olmadığı, durumu sabahleyin öğrenen Suheyb'in yol hazırlığını tamamlayarak Hz. Ali ile birlikte yola çıktığı ve Resûlullah'la Kubâ'da buluştuğu belir-

tilmektedir (Ebû Nuaym, I, 152). Mekke'den ayrılacağı sırada müşrikler yolunu keserek Mekke'ye gelirken hiçbir şeyi bulundurmamış, sahip olduğu serveti burada kazandığını söyleyerek Mekke'den bir şey çıkarmasına izin vermediler. O da bütün mal varlığını bırakarak hicret etti. Bunu duyan Hz. Peygamber üç defa, "Suheyb kârlı bir alışveriş yapmıştır" dedi (İbn Sa'd, III, 228). "Bazı kimseler de Allah'ın rızasını kazanmak için canını bile verir" âyeti (el-Bakara 2/207) bu olay üzerine inmiştir (İbn Kesîr, I, 360-361). Suheyb, Kubâ'ya vardığında bekâr olan diğer sahâbîlerle birlikte Sa'd b. Hayseme'nin evinde kaldı. Resûlullah onu esardan Hâris b. Simme ile kardeş ilan etti. Bir müddet Suffe'de kalan Suheyb'e Resûl-i Ekrem daha sonra ev verdi. Bedir, Uhud ve Hendek başta olmak üzere bütün savaşlara katıldı. Medine'de bulunduğu ve sefere çıktığı zamanlarda hep Resûlullah'ın yanında oldu. Hz. Ebû Bekir ve Ömer dönemlerinde onlardan itibar gördü. Hz. Ömer onun sözüne değer verir, kendisine güvenirdi. Saldırıya uğrayıp yaralandığı ve üzüntüsünden dolayı yüksek sesle ağladığı sırada kendisini Suheyb teskin etmişti. Hz. Ömer, vefat etmeden önce devlet işlerini yürütmek ve mescidde namaz kıldırmak için onu vekil bıraktı; vefat edince cenaze namazını Suheyb kıldırdı. Üç gün süren halife seçimi ve yeni halifeye biat sürecinde mescidde imamlık görevini ifa etti. Hz. Osman devrinde ortaya çıkan ve Hz. Ali döneminde devam eden fitne olaylarında tarafsız kalmaya ve yatıştırıcı bir rol üstlenmeye çalıştı. Suheyb, Şevval 38'de (Mart 659) Medine'de vefat etti, cenaze namazını Sa'd b. Ebû Vakkâs kıldırdı ve Cennetü'l-bakî'da defnedildi. Geç dönemde kaleme alınan bazı eserlerle günümüzde yazılan bazı kitaplarda Suheyb'in 49 (669) yılında gerçekleşen İstanbul seferine katıldığı, dönüştü Çorum'a uğradığı, burada hastalanarak vefat ettiği, Çorum yakınında Hıdırlık diye bilinen yere defnedildiği, bugün burada cami ve ziyaret edilen türbesinin bulunduğu belirtilmekteyse de (değerlendirmeler için bk. Erkoç, s. 33-49), Medine'de öldüğünün kesin olarak bilinmesi ziyaret edilen bu yerin sadece bir makam olabileceğini göstermektedir.

Suheyb b. Sinân fazilet, takvâ ve güzel ahlâk sahibi olmasının yanında cömert, hoşgörülü ve şakacı bir insandı. Hicret sırasında geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle gözlerinden biri ağrıyaya başlamış ve bu ağrıyla Kubâ'ya Hz. Peygamber'in yanına gelmişti. Burada kendisiyle birlikte aralarında Resûl-i Ekrem, Ebû Bekir ve Ömer